

KANSANOPISTO KANSALAISYHTEISKUNNAN RAKENTAJANA

ANNA HALME (2003). **Eteen eestä ihanteen. Kansanopistoelämää Lahdessa 1893–1939.** Kansanvalistusseura.

Anna Halmeen teos on tutkimus Lahden kansanopistosta suomalaisen kansalaisyhteiskunnan rakentajana vuosina 1893–1939.

Vuosi kansanopistossa on merkinnyt ja merkitsee edelleenkin suurelle joukolle suomalaisia suuntaviittaa tielle, joka on johtanut vaikuttajiksi eri elämäntilanteilla ja vastuunkantajiksi yhteiskuntaelämässä. Monille se on merkinnyt myös ponnahduslautaa akateemisiin opintoihin. Kansanopistosta on ponnistettu jopa tieteen korkeimmille portaille saakka.

Kansanopistojen merkitys suomalaisen kansalaisyhteiskunnan rakentumisessa on ollut keskeinen. Itse asiassa onkin yllättävää, ettei opistoja ja niiden merkitystä ole juurikaan tutkittu. Ja tästäkin syystä Anna Halmeen lisensiaatintyö ja siitä muokattu Kansanvalistusseuran julkaisema teos *Eteen eestä ihanteen* on merkittävä paikka Suomen kulttuurihistorian tutkimuksessa.

Tutkimus keskittyy vuonna

1893 perustetun Lahden kansanopiston toimintaan vuoteen 1939 saakka. Teos koskee näin ns. vanhan kansanopiston aikaa, jolloin toiminnan ideologiassa oli keskeistä agrarismi ja yleisemminkin maaseutuun liittyneet ihanteet. Kansanopiston sivistystyö ja asema sodanjälkeisessä yhteiskunnassa on ollut erilainen, ja sen tutkiminen vaatisi oman kysymyksenasettelunsa. Aikarajaus on näin hyvin perusteltu.

Halme on opiskellut itse Lahden kansanopistossa 1990-luvun alussa, ja se antaa teokselle oman sävynsä. Tutkija on kokenut omakohtaisesti ja sisäistänyt kansanopisto-opiskelun idean ja merkityksen. Se on yksi tekijä, joka antaa teokselle vakuuttavuutta ja syvyyttä. Halme ei ole pelkästään tutkimuskohteensa ulkopuolinen tarkkailija.

Tutkimustyön juuret ovat Lahden kansanopiston 100-vuotisnäyttelyn ideoisissa 1990-luvun alussa. Siitä kiinnostus vuosien 1893–1939 opistotyöhön on edennyt kulttuurihistorian pro gradu -tutkimuksen kautta lisensiaatin työksi Turun yliopistossa. Halme jatkaa tutkimustyötään tavoitteena kult-

tuurihistorian väitöskirja Suomen kansanopistoista kansalaisyhteiskunnan rakentajina. ”Eteen eestä ihanteen” –teos antaa perusteet odottaa merkittävää väitöskirjaa.

FENNOMAANIT JA KANSAKUNTA

Ensimmäisessä pääluvussa Halme sitoo kansanopistojen syntyhistorian osaksi fennomaanien suurta projektia eli kansakunnan rakentamista. Tutkijan näkökulmasta suomalainen kansanopisto on ”aate-, talous- ja kulttuurihistoriallinen luomus”, kuten Halme osuvasti otsikoi.

Kansakunnan rakentajat J. V. Snellmanista alkaen lähtivät siitä, että, että laajojen kansankerosten sivistystason nostaminen luo perustan kansakunnan taloudellisen ja yhteiskunnallisen voiman vahvistumiselle. Halme on tiivistänyt fennomaaninen kansansivistysidean mielenkiintoisesti: ”Sivistystyön tarkoituksena oli ajan vaatimusten tajuamisen edistäminen yhteiskunnan kaikilla toimialoilla, perheessä, ammatissa, kunnassa ja kansakunnassa.” Se on kansansivistystyön kattava määritelmä. Siihen sisältyy edistykseellisyys ja käsitys yhteis-

kunnan jatkuvasta muutoksesta. Myös tämän päivän kansanopisto saattaisi löytää siitä lähötkohtia sivistystehtäväänsä.

Kaiken kaikkiaan Halme käy laajasti läpi kansansivistystyötä koskevaa viime vuosisadan alun aatteellista keskustelua. Hän esittelee ja referoi ehkä liikaakin, mitä kukin on asiasta sanonut ja kirjoittanut. Sama koskee kansanopiston sivistystyön muotoja ja tavoitteita koko teoksen osalta. Lukija kaipaa hiukan enemmän analyysia ja yhteenvetoa.

Muiden maakuntaopistojen tapaan Lahden kansanopiston perustamisen taustalla oli vahva maakunnallinen kansalais-tahto. Opistojen perustaminen todistaa vakuuttavasti, että pienen suomenkielisen sivistyneistön ja erityisesti ylioppilasosakuntien pyrkimys suomalaisen sivistyksen luomiseen kansakunnan perustaksi oli viimeistään 1890-luvulla myös talonpoikaisväestön valistuneimman osan tavoite. Paljon työtä, vaivaa ja uhrauksia vaatineet opistohankkeet todistavat, että 1800-luvun lopulla ymmärrettiin, että henkinen sivistys on taloudellisen kehityksen perusta.

RAITTIUS JA MAAHENKI

Anne Halme uhraa teoksessaan runsaasti sivuja kansanopistoihin alusta lähtien kuuluneen raittiusihanteen ja -kasvatuksen erittelylle. Raittiusihanne oli osa kansansivistysprojektia ja sen kautta se liittyi kansakunnan rakentamiseen. Samalla se liittyi talonpoikaisihanteisiin. Suomalainen talonpoikien suuri enemmistö oli viime vuosisadalla pienviljelijöitä. Pientila edellytti isännän ja emännän jokapäiväistä työpanosta. Siihen elämäntapaan alkoholi ei yksinkertaisesti

ti sopinut. Näin raittiuskasvatus oli viime vuosisadan alkupuoliskolla kansanopistoissa osa nuorison kasvattamista vastuuntuntoisiksi maanviljelijöiksi.

Halme analysoi seikkaperäisesti Lahden kansanopiston työn keskeisen sisällön eli ns. maahengen juurruttamisen oppilaisiin:

”Maahenkisyys on siis osa sille vihkiytyneen ihmisen persoonaa. Se merkitsi myös siveellistä elämäntapaa, sillä maahengen heräämisen myötä työntöön merkitys ihmisen elämän sisältönä kasvoi. Maasta eläminen oli jaloa, sillä sen antimien eteen piti tehdä uutterasti työtä. Maahenki rinnastui näin rehellisyyteen, luotettavuuteen, työn kunnioittamiseen ja sisäiseen ryhtiin”, Halme tiivistää.

KANSALAI SYHTEISKUNTA OPISTON SISÄLLÄ

Lahden kansanopistossa nähtiin yhteistoiminta maaseudun ja maatalouden kehityksen perustana. Yhteistyö oli maahengen turvaaja. Halmeen tutkimuksen monella tavalla kiinnostava ja ehkä tärkein osa käsittelee kansanopistolaisten ohjaamista yhteistoimintaan ja yhteiskunnallisiksi osallistujiksi. Siihen kiteytyi opiston rooli kansalaisyhteiskunnan rakentajana.

Opiston pedagogiset menetelmät olivat hyvin mielenkiintoiset. Opiston sisälle oli rakennettu melkoinen osa suomalaisen maaseudun kansalaisyhteiskuntaa. Kansanopistossa toiminnk. Kirkkovaaran maatalousseura, joka kasvatti miesväkeä toimimaan maataloudellisissa seuroissa ja osuuskunnissa. Naiset oppivat yhdistys- ja yh-

teiskuntaelämää nais- ja mar-ttayhdistys Kipinässä. Sen mallina oli paikalliset mar-ttayhdistykset. Myös raittiusseuratoimintaa perehdyttiin opiston sisällä.

Halme on lisäksi tehnyt mielenkiintoisen havainnon siitä, että Lahden kansanopiston halusi nivoa itsensä kiinteäksi osaksi paikkakunnan yhdistystoimintaa. Opiston tiloja tarjottiin erilaisten edistysseurojen yhdistysten kokous- ja juhla-paikaksi. Näin opiston oppilaat pääsivät näkemään läheltä mil-laista maaseudun yhteistoiminta sisältöltään oli.

Kokonaisuudessaan tutkimus Lahden kansanopistosta avaa tärkeän näkökulman kansanopiston työhön ennen toista maailmansotaa. Kansanopistoväki pohtii nytkin opistojen tehtävää ja yksimielisiä ollaan kaiketi siitä, että jokaisen opiston on säilytettävä tavalla tai toisella yhteys historiaansa, toimintansa perusideaan. Opistojen muuttuvia tehtäviä pohtivien kannattaa tutustua *Eteen eestä ihanteen* -teokseen.

Lasse Kangas

UUSIA KIRJOJA

Ammattikorkeakouluetiikka.

Opetusministeriö 2004.

Pauli Juuti (toim. 2004) Suomalainen yritys – henkilöstön tärkein voimavara. Otava.

Pauli Juuti, Heikki Rannikko ja Ville Saarikoski (2004). Muutospuhe. Muutoksen retoriikka johtamisen ja organisaatioiden arjen näyttämöllä Aavaranta-sarja. Otava.

Leena Kurki (2004). Kasva vapaaksi. Matka jesuiittojen kasvatusajatteluun. Kirjapaja.